

Александар КРСТИЋ*
Историјски институт
Београд

**ПИСМО ДЕСПОТА ЂУРЂА ВУКОВИЋА
УГАРСКОМ КРАЉУ ЛАДИСЛАВУ V
(Смедерево, 14. август 1445)****

Антракт: Рад представља критичко издање писма деспота Ђурђа Вуковића (Бранковића), које је српски владар 14. августа 1445. године упутио из Смедерева угарском краљу Ладиславу V Посмрчету у Беч. Деспот у писму понавља своју већ раније исказану приврженост и оданост младом угарском владару и тражи да му буду потврђени поседи које има у Угарској. Писмо, које до сада није публикувано, сачувано је у препису из 15. века, и чува се у Државном обласном архиву у Требону у Чешкој.

Кључне речи: Ђурађ Вуковић (Бранковић), Ладислав V Хабзбург (Посмрче), деспот, Смедерево, Србија, Угарска, 15. век.

Пошто су му Османлије 1439. године заузеле државу, деспот Ђурађ Вуковић (Бранковић) се у Угарској укључио у борбе око престола које су избиле након смрти краља Алберта Хабзбуршког (1437–1439). Подржавајући Албертову удовицу Јелисавету и њеног сина Ладислава V, рођеног после очеве смрти, у фебруару 1440. године, деспот Ђурађ је дошао у сукоб са новим угарском краљем Владиславом I Јагелонцем (1440–1444). Зато је Владислав I већ у лето 1440. године почео да одузима деспоту поседе у Угарској и да их додељује својим присталицама. Познато је да су деспоту били одузети Бечејско властелинство у

* aleksandar.krstic@iib.ac.rs

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Средњовековне српске земље (13–15. век): политички, привредни, друштвени и правни процеси* (ев. бр. 177029).

Торонталској жупанији, вароши Дебрецин у Бихарској и Бесермењ у Саболчкој жупанији са свим њима припадајућим поседима, Мункачко властелинство у Берешкој жупанији, Вршац (Ершомљо) у Крашовској жупанији, Вилагошварско властелинство у Зарандској жупанији, као и палата у Италијанској улици у Будиму. Деспот Ђурађ је био приморан да се у лето 1441. године измири са краљем Владиславом I и његовим присталицама, па су му одузета властелинства била враћена.¹

Деспот Ђурађ Вуковић у тим турбулентним временима није губио поседе у Угарској само због деловања странке „пољског Ладислава“ (Владислава Јагелонца), већ и због оних који су подржавали противничку странку „чешког Ладислава“ (малог Ладислава V). Још пре него што му је Владислав I одузео Вилагошвар, краљица удова Јелисавета потраживала је то властелинство од деспота, јер наводно није имао даровницу њеног преминулог супруга. Такође, пре него што му је одузето Бечејско властелинство, деспот га је крајем 1439. или првих дана 1440. године дао у залог свом истакнутом фамилијару Ладиславу Гестију и његовим синовима.² Не зна се тачно када, да ли још увек док је био уз краљицу Јелисавету 1440. и 1441. године, или пошто се измирио са Владиславом I, деспот је остао без тврђаве Токај у Земпленској жупанији. Њу су запосели чешки најамници Јована Јискре од Брандајза, који су 1440. године дошли у Угарску на позив краљичине стране, и заузели северноугарске жупаније. Северни крајеви Угарске остали су у њиховим рукама дуже од четврт

¹ J. Balajthy, *Munkács. Azaz: Munkács városának és várának topographiai, geographiai, históriai és stastistikai leírása*, Debreczen 1836, 25–26; F. Pesty, *Krassó vármegye történeté* III, Budapest 1882, 381–383; L. Thallóczy – A. Áldásy, *A Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára 1198–1526*, Magyarország melléktartományainak oklevéltára. Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum 2, Budapest 1907, 137, 374–377; B. Radvánszky – L. Závodszy, *A Héderváry család oklevéltára* I, Budapest 1909, 197–200; A. Magina, *Câteva documente privind comitatul Torontal în prima jumătate a secolului al XV-lea*, Banatica 22 (2012) 71–72; F. Pesty, L. Magina, A. Magina, *Diplome privind istoria comitatului Timiș și a orașului Timișoara. Oklevelek Temesvármegye és Temesvár város történetéhez* II (1430–1470), Cluj – Napoca 2014, 112–117; *Историја српског народа* (=ИСН) II, Београд 1982, 250–251, 326–327 (М. Спремић, С. Ћирковић); М. Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд 1994, 235–236, 247–248; Ј. Калић, *Европа и Срби: средњи век*, Београд 2006, 653–671; А. Крстић, *Вршац у средњем веку. II део: од почетка 15. до средине 16. столећа*, Историјски часопис (=ИЧ) 60 (2011) 201.

² Зато је краљица Јелисавета 7. јануара 1440. године наредила Будимском каптолу њихово увођење у посед, што је и обављено током истог месеца: F. Pesty, L. Magina, A. Magina, *Diplome*, 104–106, nos 78, 79.

столећа.³ Једна занимљива исправа, која отвара више питања него што на њих нуди одговора, такође илуструје тешке прилике у којима се деспотска породица нашла после повратка из Зете и Дубровника у Угарску. Акт Будимског каптола од 7. септембра 1442. године сведочи да је деспот Ђурађ са породицом свом наводном рођаку Павлу Биринију од Вероне, сину херцега Михаила, босанском маркизу и сроднику цара Стефана (Душана), даровао градове Зворник са рудницима Бохорина и Црнча на десној обали Дрине и Теочак са припадајућим варошима и поседима у Усори, а у Угарској Вилагошвар, Сланкамен и Бечеј са њиховим властелинствима у Зарандској, Сремској, Торонталској и Бачкој жупанији, као и вароши Тур и Тиса-Варшањ у жупанији Спољни Солнок.⁴ Иако се ова исправа још од времена Илариона Руварца у српској историографији сматра за фалсификат, углавном је прихваћено да је фалсификатор пред собом имао неку аутентичну повељу.⁵ То значи да је деспот у сваком случају морао од неког моћника у Угарској по високој цени куповати наклоност и приврженост својој ствари, у време док је покушавао да организује војну акцију за ослобођење српске државе.⁶

³ P. Engel, *The Realm of St Stephen. A History of Medieval Hungary 895–1526*, London – New York 2001, 282–283; П. Рокаи, З. Ђере, Т. Пал, А. Касаш, *Историја Мађара*, Београд 2002, 153; M. Rady, *Jiskra, Hussitism and Slovakia, Confession and Nation in the Era of Reformations. Central Europe in Comparative Perspective*, Prague 2010, 60–68.

⁴ Архив САНУ, Историјска збирка, бр. 13187; G. Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis* X/5, Budae 1842, 362–364 (под 1412), X/6, 1884, 502–504 (под 1422. годином); A. Bárány, *Torontál vármegye hajdana*, Buda 1845, 8–9 (такође датује у 1422); мађ. регест са датумом 7. 9. 1441: L. Thallóczy – A. Áldásy, *Magyarország és Szerbia*, 139.

⁵ *Зборник Илариона Руварца* I, ур. Н. Радојчић, Београд 1934, 377–378; С. Тирковић, *У оквирима Угарске*, Шајкашка. Историја I, Нови Сад 1975, 103, нап. 20а; П. Рокаи, „Бродови“ на Дунаву и притокама на подручју јужне Угарске у средњем веку, Пловидба на Дунаву и његовим притокама кроз векове, Београд 1983, 155; М. Спремић, *Деспот Ђурађ*, 270, нап. 141.

⁶ Исправа има све карактеристике каптолских аката из 15. века. Тешко је поверовати да би неки познији фалсификатор, који би морао бити изузетно вешт да састави исправу која изгледа толико аутентично, знао и за руднике у Бохорини и Црнчи, и за вароши око Теочака, и за села и бродове у Банату, Бачкој и Поморишју, и то баш оне који су неоспорно припадали деспоту Ђурађу. Овим занимљивим документом и питањем његове аутентичности бавићемо се на другом месту. О поседима наведеним у акту видети: F. Pesty, *Brankovics György rácz despota birtokviszonyai Magyarországon és a rácz despota cím*, Budapest 1877, 19–21; D. Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában* II, Budapest

После „Дуге војне” са Турцима у зиму 1443/1444. и мира у Једрену од 12. јуна 1444, у августу исте године српски владар је успео да поврати своју државу. Ипак, морао се у то време одрећи бројних посела широм Угарске у корист ердељског војводе Јована Хуњадија.⁷ Како би Хуњадија наградио за заслуге током „Дуге војне”, надокнадио му ратне трошкове, и задобио га за склапање мира са султаном којим је обновљена српска држава, деспот Ђурађ је заједно са породицом 7. јула 1444. године препустио утицајном војводи Вилагошварско властелинство у Зарандској жупанији.⁸ Хуњади је, изгледа у исто време, у залог добио и бројне друге деспотске поседе у Угарској: Мункач у Берешкој, Сатмар, Немети и Нађбању у Сатмарској, Дебрецин у Бихарској, Бесермењ у Саболчкој жупанији, као и Вршац у Крашовској жупанији. У лето наредне 1445. године Хуњади је и званично уведен у посед наведених властелинстава, које је заправо већ имао у својим рукама.⁹ Највероватније у исто време деспот је Хуњадију препустио и тврђаву Токај, коју су држали Јискрини

1894, 125–128, 142–164, 237–238, 245, 250; Д. Поповић, *Срби у Бачкој до краја осамнаестог века (историја насеља и становништва)*, Београд 1952, 69, passim; исти, *Срби у Банату до краја осамнаестог века (историја насеља и становништва)*, Београд 1955, 86, passim; П. Рокаи, „Бродови“, 154–175; М. Спремић, *Јадар у средњем веку*, Јадар у прошлости, Нови Сад 1985, 41–77; исти, *Средњовековни рудници и тргови северозападне Србије*, Ваљево – постанак и развој градског средишта, Ваљево 1994, 93–110; Ј. Мргић, *Северна Босна 13–16. век*, Београд 2008, 82–83, 121, 220, passim.

⁷ Још пре „Дуге војне“, деспот Ђурађ је почео да награђује ердељског војводу и његове људе. Тако је српски деспот 20. априла 1443. године у Будиму, на молбу и захтев Хуњадија, у своје и у име сина Лазара даровао у трајно власништво поседе Пачин и Короча у Земпленској жупанији војводиним фамилијарима Дионисију, сину Николе Литерате од Кишхаркања и његовој браћи, и Јовану, сину Валентина од Апага. Даровани племићи добили су наведене поседе због својих заслуга за Хуњадија, учињених у више наврата: L. Thallóczy – A. Áldásy, *Magyarország és Szerbia*, 142–143.

⁸ G. Fejér, *Genus, incubabula et virtus Ioannis Corvini de Hunyad*, Budae 1844, 71–75; *ИСН* II, 257, 327 (М. Спремић, С. Ћирковић); М. Спремић, *Деспот Ђурађ*, 288; Ђ. Бубало, *Поседи српских деспота у одбрамбеним плановима Краљевине Угарске 1458. и 1459. године*, Пад Српске деспотовине 1459. године, зборник радова, ур. М. Спремић, Београд 2011, 232.

⁹ А. Крстић, *Документи о угарским поседима деспота Ђурђа датим у залог Јовану Хуњадију 1444. године*, Мешовита грађа 32 (2011) 125–156; P. Engel, *János Hunyadi and the Peace “of Szeged” (1444)*, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* (1994) 243, 246–247, 249, 251, 256.

чешки најамници.¹⁰ Деспот Ђурађ је, дакле, Хуњадијево савезништво морао платити великим делом својих поседа у Угарској, што му сигурно није било лако. Догађаји који су потом уследили показују да се српски владар није мирио са тим губицима.

Након погибије краља Владислава I Јагелонца у бици код Варне 10. новембра 1444. године, Угарска је по трећи пут за десет година остала без владара, а у земљи је настало хаотично стање. Струја световних и духовних магната заступала је права Ладислава V Посмрчета, који је на сабору у априлу 1445. године потврђен за краља Угарске, иако је имао свега пет година.¹¹ Нови владар био је у Бечу под старатељством свог рођака Фридриха III Хабзбуршког, од кога је тражено да допусти повратак Ладислава V и угарске круне у земљу Међутим, Фридрих III је инсистирао да се угарски сталежи одрекну принципа изборности владара и признају наследност угарског престола. На тај начин римско-немачки краљ је настојао да породици Хабзбург осигура угарску круну. Угарски сталежи нису имали намеру да прихвате такве услове. Због краљевог малолетства и одсуства из земље прибегло се привременом решењу, по коме је Краљевина подељена на седам капетанија. Иако формално само један од капетана, Јован Хуњади је брзо постао најутицајнија личност у Краљевини.¹²

¹⁰ Хуњади је две године касније покушао да поврати Токај од Лискре, али је на крају вероватно 1447. године, морао да га откупи за 12.000 златних форинти: А. Fekete Nagy – I. Borsa, *A Balassa család levéltára 1193–1526*, Budapest 1990, 116; P. Tóth-Szabó, *A cseh huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon*, Budapest 1917, 204, 385; P. Engel, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457 I*, Budapest 1996, 444.

¹¹ Према регесту једне исправе који доносе L. Thallóczy – A. Áldásy, *Magyarország és Szerbia*, 144, краљ Ладислав V је 28. јануара 1444. године у Будиму на молбу деспота Ђурђа наредио да се обнови парница коју је око поседа Чуч и Мест у Зарандској жупанији против Јована и Алберта Лошонција као деспотов прокуратор водио и изгубио Јован Лекеш од Калоа. Краљ је наложио Арадском каптолу да Лошонције позову на судско рочиште заказано за 1. мај 1444. године. Арадски каптол је 9. априла издао акт о извршеном позивању Лошонција пред суд у назначеном року. Међутим, овде је или погрешно наведен ауктор, или датум исправе, пошто је у јануару 1444. године владар у чије име је акте издавала краљевска канцеларија у Будиму био Владислав I. Осим тога, Јован Калаи се као деспотов фамилијар јавља тек неколико година касније (1450). На жалост, у Мађарском националном архиву у Будимпешти није приступачан снимак овог документа из породичног архива породице Ердеди, који се чува у Бечком државном архиву те стога нисмо били у могућности да проверимо о чему се заправо ради. О Јовану Калаију видети: *Српски биографски речник 4 (И–Ка)*, гл. ур. Ч. Попов, Нови Сад 2009, 436, s. v. „Јован Лекеш де Кало“ (С. Ћирковић).

¹² P. Engel, *The Realm*, 288; П. Рокаи, *Историја Мађара*, 155–156.

Због деспотовог одбијања да учествује у крсташком рату против Османлија, завршеном катастрофалним поразом код Варне, његови односи са Хуњадијем погоршали су се у јесен 1444. године. Деспот Ђурађ је већ током зиме 1444/1445. изразио спремност да малог краља Ладислава V прихвати за свог сизерена, а 14. августа 1445. године седамдесетогодишњи српски владар писао је петогодишњем дечаку који је понео круну Светог Стефана, како једино њега признаје за свог врховног господара. Тим писмом, које овом приликом објављујемо, деспот је затражио потврду својих поседа у Краљевини Угарској и повратак оних који су противно правди и његовој вољи били заузети. Ово писмо је заправо било упућено краљу Фридриху III код кога се мали Ладислав V налазио. Није, међутим, сасвим јасно да ли је деспот у то време званично обавестио римско-немачког владара о својој привржености угарском краљу.¹³

Пошто није било договора са Фридрихом III о повратку краља Ладислава V, Хуњадијев водећи положај у земљи озакоњен је 6. јуна 1446. године, када је на државном сабору изабран за губернатора Угарске краљевине. У земљи је започело сређивање ситуације, анархија је сузбијена, отети поседи враћани су законитим власницима. Ипак, Угарска је и даље остала подељена између две политичке групације, странке барона и Хуњадијеве „народне“ странке. И поред повремених компромиса, њихов сукоб је настављен и након повратка младог Ладислава V у Угарску у септембру 1452. године, и трајао је све до краљеве преране смрти у новембру 1457. године. За све то време деспот Ђурађ и његов наследник деспот Лазар подржавали су странку краља Ладислава Посмрчета. То је, заједно са различитим погледима на могућност офанзивне политике

¹³ Сведочанство о деспотовом писму римско-немачком владару оставио је Енеја Силвије Пиколомини (будући папа Пије II), секретар краља Фридриха III. Он је у септембру 1445. године, пишући из Беча кардиналу Ђованију Таљакоцу, навео: „Dispotus Rascie per hos dies cesari nostro scripsit, nullum se velle in regem Hungarie venerari preter Ladislaum ac feudi sui confirmationem expostulavit“: R. Wolkan, *Der briefwechsel des Eneas Silvius Piccolomini*, Fontes rerum Austriacarum 61: Diplomataria et acta, Wien 1909, 546. Међутим, међу регестима из времена Фридриха III, Е. М. Лихновски под 14. августом 1445. године (што јесте датум деспотовог писма Ладиславу V) наводи само да је деспот Ђурађ писао из Смедерева (Zendrew) краљу Ладиславу, изражавајући му своју оданост и тражећи потврду својих поседа у Угарској: Е. М. Lichnowsky, *Geschichte des Hauses Habsburg VI. Kaiser Friedrich III und König Ladislav*, Wien 1842, CI, no 1054. Уп. Ч. Мијаговић, *Деспот Ђурађ Бранковић*, Београд 1880, 96; М. Антоновић, *Панство и Србија у XV веку*, Додатак Историјском гласнику 1–2 (1993) 60–61, нап. 50; М. Спремић, *Деспот Ђурађ*, 311.

према Турцима након 1445. године, створило трајан раздор између породица Бранковић и Хуњади, и поред повремених покушаја помирења. Избор Хуњадијевог млађег сина Матије Корвина за угарског краља у јануару 1458. године означио је тријумф хуњадијеваца, а породица Бранковић остала је без својих поседа у Угарској у тренутку када су Османлије коначно срушиле српску државу.¹⁴

Опис писма и дипломатичке особености

Основни садржај писма деспота Ђурђа краљу Ладиславу био је познат нашој историографији захваљујући посланици Енеје Силвија Пиколоминија кардиналу Ђованију Таљакоцу из септембра 1445. године, као и регесту који је 1842. године објавио Е. М. Лихновски.¹⁵ Само писмо, међутим, до сада није био познато нити публиковано. Приступачан нам је један препис деспотовог писма угарском владару, који је изгледа настао између 1445. и 1470. године. Он се чува у Државном обласном архиву у граду Требону у јужној Чешкој (Státní Oblastní Archiv v Třeboni, oddělení Třebon), у серији Historica Třeboň I (1216–1450), инвентарски број 984, сигнатура 758b.¹⁶ Опис документа дајемо на основу снимка добијеног из Требонског архива.¹⁷ Препис деспотовог писма исписан је на листу папира, димензија 224x202 mm, на чијој се другој страни налази копија једне немачке исправе Фридриха III. Овим актом, који нема датума, краљ умирује Пражане и поручује им да реше спорове са чешким ратним командантима. Деспотово писмо је на латинском језику, написано читком

¹⁴ P. Engel, *The Realm*, 288–298; П. Рокаи, *Историја Мађара*, 156–159; *ИСН II*, 263–267, 290–291, 294–309, 327–329 (М. Спремић, Ј. Калић, С. Ђирковић); М. Спремић, *Деспот Ђурађ*, 312, 326, 335–351, 364–366, 376, 397–398, 417–428, 451–460, 471–524; Ј. Калић, *Срби у позном средњем веку*, Београд 2001, 165–167, 171–178; П. Рокаи, *Прилог биографији деспота Лазара Бранковића*, ИЧ 56 (2008) 183–190; Ђ. Бубало, *Поседи*, 232–240.

¹⁵ В. нап. 13.

¹⁶ У Мађарском националном архиву у Будимпешти (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára), у збирци *Diplomatikai fényképgyűjtemény*, постоји црно-бели снимак овог документа под сигнатуром DF 289275. За датовање преписа деспотовог писма у период између 1445–1470. године определили су се управо архивисти Мађарског националног архива.

¹⁷ Дигитални снимак документа приступачан је и на: <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/111980/2>.

готицом са већим бројем скраћеница у 27 редова, црним, донекле избледелим мастилом. Прва два реда са свечаном и опширном инскрипцијом, заправо адресом, издвојена су од осталог текста, и написана нешто ситнијим словима испод саме горње ивице папира. Намеће се утисак да су та два реда накнадно додата на горњој маргини, и да се ради о адреси која је на оригиналној исправи можда била на полеђини. Последња три реда, која садрже деспотов потпис, такође су издвојена испод текста писма. Лево од потписа је каснија белешка: *Ladislas Rex*. Будући да се ради о препису који изгледа није имао званични карактер, овај акт није био оверен и на њему нема трагова печатења. На документу постоје четири веће и неколико мањих мрља окер жуте боје, које ипак не отежавају читање текста.

У почетној, свечаној инскрипцији, за коју смо рекли да је највероватније првобитна адреса, и где се наводе све земље над којима млади Ладислав претендује да влада, истиче се такође да је он природни врховни господар српског деспота. То се затим понавља и у другој, правој инскрипцији која следи, и којом заправо започиње деспотово писмо (*Serenissime ac inclitissime princeps et domine, domine mi naturalis et semper gracie*). Експозициони и диспозициони део писма састоје се од по две целине. У експозитивном делу деспот Ђурађ прво подсећа угарског краља да га је претходне зиме преко изасланика признао за свог врховног господара. Затим, после првог диспозитивног дела, у коме поново изјављује да једино Ладислава прихвата за свог сизерена, српски владар подсећа краља на његову пређашњу спремност да му потврди све поседе у Угарској, добијене од краљевих претходника, Жигмунда Луксембуршког и Алберта Хабзбуршког. На овај други експозитивни наставља се други диспозитивни сегмент Ђурђевог писма: деспот моли Ладислава V да му пошаље потврдне повеље по тадашњем посланику, да му поврати поседе који су му одузети (од стране Хуњадија, што се у писму изричито не каже) и да те поседе не потврди ником другом (дакле, Хуњадију или његовим фамилијарима). На крају, деспот Ђурађ се извињава што његово свечано посланство није стигло до краља Угарске. Датовање писма је у складу са угарском праксом, прихваћеном у латинским исправама српских деспота: место издавања документа (град Смедерево), датум према црквеном празнику и година од Христовог рођења. На крају писма налази се деспотов потпис, где се такође наводи да је он најпонижнији слуга угарског краља. Деспотова титулатура (*Georgius, Dei gracia regni Rascie despotus Servieque ac in partibus Albanie dominus*) такође је у складу са праксом која је из угарске канцеларије прешла у латинске исправе српских владара.

Треба приметити да се поред уобичајене „Рашке“ међу Ђурђевим земљама налази и „Србија“, што није случај у другим латинским актима српских деспота.¹⁸

Текст писма

Serenissimo ac inclitissimo principi et domino, domino Ladislao, Dei gracia Hungarie, Boemie, Dalmacie, Croacie etc. |2| regi, Austrie ac Slesie duci marchionique Moravie etc., domino suo naturali et supremo semperque graciosissimo.

|3| Serenissime ac inclitissime princeps et domine, domine mi naturalis et semper gracieuse. In euisdem vestra serenitas reduci |4| potest memoriam, qualiter in ieme proxime preterita, per familiarem meum Georgium intimaveram eandem vestram serenitatem |5| que neminem alium preter eandem vestram serenitatem pro domino meo habere et honorare vellem, nunc autem illud idem |6| intimare possum, que vestram serenitatem et neminem alium preter eam pro domino habere volo, fimbriam que vestimenti eius |7| et nullus alterius tenere intendo, ipsam verum vestram serenitatem meum verum legitimum et naturalem dominum |8| scio existere. Preterea quia eadem vestra serenitas per prefatum familiarem meum Georgium michi intimaverat, ut iuxta |9| meas supplicationes me in possessionibus et bonis hereditariis meis in regno vestro Hungarie habitis et |10| existentis, per divos ac serenissimos principes dominos meos, pie memorie dominum imperatorem et regem |11| Sigismundum predecessoribus meis et consequenter michi, pro nostris fidelibus serviciis gracieuse datis |12| et collatis, ac dominum Albertum regem, patrem vestre serenitatis prioribus confirmatis, aliis autem demo datis |13| similiter et collatis pacifice conservare, et per litteras ipsius vestra serenitas confirmare et

¹⁸ Уп. Fejér, *Genus*, 149; L. Thallóczy – A. Áldásy, *Magyarország és Szerbia*, 60–63, 71, 82, 95, 98, 142, 158, 159, 164, 165, 171, 191, 206; А. Крстић, *Повеља деспота Ђурђа Бранковића о давању у залог поседа у Угарској Јовану Хуњадију (Смедерево, 1450, мај 10)*, Стари српски архив (=ССА) 11 (2012) 154, 161–162; исти, *Писмо деспота Стефана Лазаревића својим угарским службеницима о правима павлинског манастира Светог Лаврентија код Будима (Будим, 1424, јун 15)*, ССА 12 (2013) 137–139. Србија се помиње у интитулацији деспота Ђурђа у смедеревском уговору с Венецијом од 14. августа 1435. године: Š. Ljubić, *Listine o одношajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike IX*, Zagreb 1890, 80; А. Веселиновић, *Држава српских деспота*, Београд 2006, 48, 69–70; М. Спремић, *Деспот Ђурађ*, 135, 141.

conrobore velit. |14| Ideo eidem vestram serenitatem supplico humiliter et devote, quatenus prefatas litteras confirmatorias emmanari facere |15| et michi per presencium ambascatorem Ladislaum Parthaas, familiarem meum transmittere dignetur. Ceterum |16| similiter supplico vestram pie serenitatem, ut bona nostra in preteritis disturbiis contra iusticiam et meam voluntatem |17| per alios ocupata, michi reddi et restitui facere, et neminem alium preter me in eisdem confirmare |18| aut alicui de eisdem providere dignemini. Insuper eciam supplico vestram serenitatem ut michi imputare |19| aut egrefere non velit, que hunc lenem nuncium ad presentas ad eandem miserim, libentissime |20| enim solempnes ambascatores meos illac misissem, sed credatis que propter discrimina viarum et |21| presertim Rasciam tute ascendere non valent. Datum in castro nostro Zendrew vocato in |22| vigilia Assumpcionis virginis gloriosissime, anno Domini millesimo quadringentesimo quadrigesimo quinto. |23| Cetera lator presencium vestre serenitati oratenus referrabit, cuius sermonibus vestra serenitas hac vice plenam |24| credencie fidem dignetur adhibere. Datum ut supra.

|25| Eiusdem vestre serenitatis servitor humilimus, Georgius, Dei gracia regni Rascie |26| despotus Servieque ac in partibus |27| Albanie dominus.

Превод

Пресветлом и најславнијем владару и господару, господину Ладиславу Божијом милошћу краљу Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, итд., херцегу Аустрије и Шлезије и маркгрофу Моравске итд., свом природном и врховном, увек најмилостивијем господару.

Пресветли и најславнији владару и господине, природни мој и увек милостиви господару. Као што Ваша светлост може да се сети, како сам прошле зиме преко свог фамилијара Ђорђа¹⁹ известио Вашу светлост да никог другог осим Ваше светлости не желим да прихватим и поштујем као свог господара, сада пак ово могу да известим, како Вашу светлост желим имати за господара, и никог другог осим Ње, и намеравам да придржавам скуте Њене одоре, и ничије више, и заиста знам да је Ваша светлост мој истинити, законити и природни господар. Затим, пошто ме је Ваша светлост по поменутом мом фамилијару Ђорђу обавестила како жели да ме својим повељама, у складу са мојим молбама, потврди и призна у мирном очувању мојих поседа и наследних добара који се налазе

¹⁹ Није нам познато о ком деспотовом фамилијару је реч.

у Вашој Краљевини Угарској, а који су милостиво дати и даровани од стране божанственог и пресветлог мог господара блажене успомене, господина цара и краља Жигмунда мојим претходницима и следствено мени за нашу верну службу,²⁰ и напoкoн први потврђени и други такође дати и даровани од оца Ваше светлости краља Алберта.²¹ Стога Вашу светлост понизно и одано молим, када изда поменуте потврдне повеле, нека се удостоји да ми их пошаље по мом садашњем посланику, моме фамилијару Ладиславу Парташу.²² Осим тога, такође молим Вашу благоверну светлост да наша добра, која су у протеклим смутњама противно правди и мојој вољи други заузели, мени поново да и поврати, и да нико други осим мене не буде достојан потврђивања и њиховог стицања. Поврх тога, такође молим Вашу светлост да ме не окриви или замери што сам Јој послао овог садашњег изасланика; био сам наине

²⁰ Краљ Жигмунд Луксембуршки је 1403/4. године деспоту Стефану Лазаревићу дао Београд и делове Мачванске бановине јужно од Саве, а од 1411. године у више наврата поклањао му је поседе на територији Угарске. Ти поседи су после смрти деспота Стефана прешли у руке господина Ђурђа Вуковића, сходно одредбама уговора у Тати (1426), пошто је он претходно вратио Београд угарској круни крајем септембра 1427. године. Изгледа да је Ђурађ као замену за Београд добио још неке поседе у Угарској које није држао његов ујак и претходник: Joannis de Thwrcz, *Chronica Hungarorum*, *Scriptores rerum Hungaricarum veteres ac genuini* I, ed. J. G. Schwandtner, Vindobonae 1746, 234; *Laonici Chalcocondylae historiarum demonstrationes* II, ed. E. Darkó, Budapestini 1927, 24. Иако је одавно показано да је многа од места које Туроци наводи у својој хроници држао још деспот Стефан, а да је нека друга деспот Ђурађ добио после Жигмундове смрти од краља Алберта, за неке, на пример за Земун, Купиник, Сланкамен и Сремску Митровицу у Сремској жупанији или Тур и Варшањ у жупанији Спољни Солнок нема података да су били у рукама деспота Стефана. Уп: F. Pesty, *Brankovics György birtokviszonyai*, 48–49; Ј. Радонић, *Споразум у Тати 1426. и српско-угарски односи од 13. до 16. века*, Глас СКА 187 (1941) 199–200; Ј. Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, Београд 1967, 82–104; *ИСН* II, 322–326 (С. Ћирковић); P. Engel, *The Realm*, 232–233; idem, *Archontológia* I, 275, 283–284, 309, 348, 369–371, 374–375, 399, 420, 423, 438–439, 444, 458–459, 465; Бубало, *Поседи*, 230–232; А. Крстић, *Документи*, 127–128.

²¹ Од краља Алберта деспот Ђурађ је добио Вилагошко властелинство 1439. године: Архив САНУ бр. 13193; G. Féjer, *Codex diplomaticus* XI, Budaе 1844, 293–296 (са скраћивањима и без навођења имена поседа); превод (наводе се и поседи): *Диплома деспоту Георгио Бранковићу 1439*, *Летопис Матице српске* 86 (1852) 69–76; Ј. Радонић, *Споразум*, 219; М. Спремић, *Деспот Ђурађ*, 216.

²² Ни личност овог деспотовог угарског службеника није нам ближе позната. Он се не помиње ни у *Архонтологији* П. Енгела.

веома радо тамо послао своје свечане посланике, али је за веровати да они нису могли приспети свакако због даљине путева, односно удаљености читаве Рашке. Дано у нашој тврђави Смедерево уочи (празника) Успења Преславне Деве, лета Господњег хиљаду четиристо четрдесетпетог.²³ Остало ће садашњи изасланик усмено изложити Вашој светлости, и његову беседу Ваша светлост може удостојити поверења у потпуности. Дано као горе.

Најпонижнији слуга Ваше светлости,

Ђурађ, милошћу Божијом деспот Краљевства Рашке и Србије и господар крајева Албаније.

²³ 14. август 1445. године.

Aleksandar KRSTIĆ

**THE LETTER OF DESPOT ĐURAĐ VUKOVIĆ
TO HUNGARIAN KING LADISLAS V
(Smederevo, August 14th 1445)**

Summary

The paper represents the critical edition of a letter of Despot Đurađ Vuković (Branković) (ruled 1427–1456), which this Serbian ruler sent from Smederevo to Hungarian king Ladislas (László) V on August 14th, 1445. The despot repeated his previously stated devotion and loyalty to the young Hungarian ruler and asked the king to confirm his possessions in Hungary. The letter is preserved in the copy from 15th century and was not published before. The document is kept in the State Regional Archives (Státní Oblastní Archiv) in Třebon in the Czech Republic.

Keywords: Đurađ Vuković (Branković), Ladislas (László) V Habsburg, despot, Smederevo, Serbia, Hungary, 15th century.

Чланак примљен: 30. 04. 2015.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 31. 08. 2015.

.

